

DE MONA DRVIDVM IN SVLA, ANTIQVITATI

SVÆ RESTITVTA (CVIVS IN ANGLIÆ DESCRIPTIONE MEMINIMVS)

EPISTOLA NOBILIS ET ERVDITI VIRI HVMFREDI LHVYD;

IN QVA ETIAM DE BRITANNICA ARCE, CVIVS IN

HOLLANDIA FACTA EST MENTIO, NON

INELEGANS DISCEPTATIO.

QVOD initam inter nos nuper amicitiam obliuioni non tradidisti, meque tuis literis salutare, & munere mihi gratissimo donare dignatus es, summas ago tibi gratias doctissimi Orтели: Deumque testor, nihil vnquam mihi gratius accidere potuisse, quam inter viros doctos & Antiquitatum assertores, si per longissimam terrarum distantiam hoc liceret, versari. Sed antequam ad plenum tuæ dulcissimæ Epistolæ responsum deveniam, hoc præfari libet: Me, postquam bonas literas vix à limine salutassem, meipsum in familiam Illustrissimi Principis Comitis Arundelii inseruisse, ibique hos quindecim annos continuos mansisse, vbi nec Latine loquendi, nec scribendi toto hoc tempore aliqua mihi concessa fuit opportunitas, vnde contigit me Latini sermonis elegantiam seruare non posse. Tuam igitur humanitatem precor, vt meam hanc barbariem boni consulas; & non eloquentiam, sed rem ipsam verbis vtcunque vulgaribus, & phrasi parum Latina expositam, animumque tui deditissimi consideres: & si quid posthac ad te mittam, quod libro tuo (cuius mentio aliquod rarum mihi promittere videtur) inserere libuerit, te logodædalum & dictionis illustratorem constituo. Interim quid ego de hac turri Britannica (cuius nomen Ortelius iam mundo illustre suis elegantissimi typis fecit) coniectura assequi possim, (cum certi nil me legisse contigit) accipito; Britannos, omnesque Oceani accolas olim pyriticam exercuisse, ex nostris Annalibus Britannica lingua scriptis liquet; eosque sæpenumero in Morianam, Rutheniam & Germaniam traiecisse constat, quæ nomina Morianæ & Ruthenæ, nostrates & Angli nostrarum historiarum interpretes, ob linguæ & historiarum imperitiam, in Mauritanos & Russos satis infeliciter pro Morinis & Flandris contorquent. Igitur cum nullus esset comodior portus quam ostium maximi fluij, verisimile est eos in illum locum sæpius traiecisse, & inde incolas turrim aliquam ad eorum impetum resistendum fabricasse; & Imperatores Romanos hoc ædificium (nomine seruato) postea in alium vsum conuertisse. Alia etiam coniectura ex eadem officina fabricari potest: Antonini tempore etiam, cum iam mare per Saxones & Phrisios infestaretur, ipse hoc ædificium instaurauit impositis in eodem ex Britannico exercitu militibus, vnde & nomen adipisci potuit. Restat vna quæ instar omnium erit. Cum Britannia tunc temporis esset quasi horreum Occidentalis Imperij, & annona illinc transferebatur per Britannos, ad exercitum limitis Germanici custodem alendum, nullus aptior locus erat deponendi onera, quam in ostio maximi fluminis Rheni, vbi iterum alterius generis nauibus contra cursum aquæ per Menapios ad Coloniam & Maguntiam vsque (vt nunc factitant) veheretur, vnde ille locus cum & esset Mercatorum Britannorum receptaculum, & annonæ ab illis inuictæ quasi horreum, (qualia refert Ammianus Marcellinus Iulianum Cæsarem multa per Galliam & Germaniam pro Britannica annona conferuanda extruxisse, & alia incensa & diruta restaurasse) à frequentia Britannorum, Britannici nomen meruit. Has autem nudas coniecturas nullis testimoniis corroboratas, tuo iudicio excutiendas relinquo, quem non dubito ex multiuga tua cognitione, multò meliora in medium adferre posse. Restat, vt de Monæ Insulæ nomine & situ, quæ apud Antiquiores & modernos Authores obseruauit, quæque ipse experientia & ex linguæ Britanicæ (qua iam illius Insulæ Incolæ vtuntur) cognitione didici, tibi cui aliquid denegare, quod vires meæ præstare possint, apud me piaculi loco erit, aliquid scribam; quamuis scio me hoc factitando nomen meum multorum calumniis exponere, quia errores semel imbibiti difficillimè evelluntur, maximè, cum Polydori Virgilij viri docti, & non vulgaris eloquentiæ autoritate confirmantur: sed pace eorum dixerim virum hunc, Annales suos manifestis erroribus & mille mendis impleuisse, idque non solum ei accidisse ob imperitiam linguæ Britanicæ, (quæ nunc Angli more Germanico tanquam illis non intellectam Wallicam vocant) sine qua, nec nomen ipsius Insulæ rectè intelligitur, cum alij per p, alij per b, alij per ph literas scribunt: sed etiam quod meliores Authores non legerit,

vel quod invidia Britannici nominis (quod Nobilissimi Roman. Imperatorum nimis studiose
ampli sunt) tumens, eorum Autoritates parvipendens, & sibi nimium tribuens, (spretis me-
lioribus.) Guilhelmi cuiusdam & re & nomine parvi cæcutientis cæcus vestigia secutus sit. Sed
crepat licet Britannicæ gloriæ vellicator impudentissimus, dum extant inter Græcos, Diodorus
Siculus; Dion Cassius bis Consul; Herodianus; Plutarchus; Pausanias; Ptolomæus & Strabo:
Inter Latinos, Cæsaris cõmentaria; Corn. Tacitus; Eutropius; Suetonius; Orosius; Ælius Spar-
tianus; Julius Capitolinus; Ælius Lampridius; Flavius Vopiscus; Aurelius Victor; Ammianus
Marcellinus; Sextus Rufus; Panegyrica Mamertini, & aliorum; Plinius; Antoninus; Mela, &
Solinus; præter Annales antiquissimos Britannicè scriptos; Gyldas tres; Neniun, & clarioris
eruditionis multos alios, qui ante adventum Anglorum (quos nostrates veteri nomine adhuc
seruato Saxonas vocant) res Britannicas scriptis suis illustrauere, & post deuictam ab illis illam
Insulæ partem, quam illi Angliam, nos verò Loegriam, antiquum nomen retinentes, dicimus;
Asserius, Obbernus, Felix, Monumetensis, Huntintonensis, Malmesburiensis, Annovillanus,
Ischanus, Necchamius, Gyraldus Parisiensis, Trenetus, & infiniti alij, crepat (inquam) licet impe-
riolus Vrbinas, & clarissimis Britannorum rebus gestis oblatret, dum hij classicum Britannicæ
gloriæ cantent, nusquam poterit mendacissimis suis calumniis Britannicæ decus, & nominis fa-
mam à tot clarissimis viris decantatam, vel obscuram reddere, vel aliqua infamia inurere. Iam
ad Monam redeundum est, quã Polydorus satis pro imperio nomine antiquo priuauit, ano-
nymamq; relinquens, Menaviam utroque decorauit, quod facile & ex Romanis, Græcis, & Bri-
tannicis scriptoribus, & Incolarum lingua, hunc in modum probatur.

Constat ex Cæsare, Tacito, & reliquis, Monam esse Insulam Britannicæ finitimã, inter ipsam
& Iuerniam sitam, in quo mari duæ sunt tantum alicuius nominis & magnitudinis (præter
Hebrides) Insulæ. Igitur necesse est vnã harum antiquorum Monam fuisse, itaq; situm vtriusq;
Insulæ ante oculos ponendum esse duxi, vt inde cetera facilius intelligantur. Prima, quam Po-
lydorus Angliseam vocat, finitima est ex Britannicæ parti, quã nos Cambriam, Angli verò Wal-
liam vocitant, à qua tenuissimo separatur Maris sinu (ab incolis *Menai* dicto) ita quod iuxta
medium Insulæ, non longius quàm mille passus pateat. In Orientali parte Insulæ est castrum
fortissimum, & elegans Vrbs, opus Edwardi primi Angliæ Regis, cui Bello Marisco nomen est
inditum. In aduersa verò parte est locus traiciendi in Iuerniam aptissimus, & Anglis vstitat-
issimus, quod illi *Holy head* quasi sacrum caput, nos verò *Caerchybi*. i. Ciuitatem Kybij dicimus.
In ea Insula est *Aberfrau* ante trecentos annos Principis Guynedhiæ (quã Angli Northwalian,
& Barbari Venedociam vocant) Regia: bouum & ouium multitudine (pro Insulæ magnitudi-
ne) clara, triticiq; ita abundans, vt ob fertilitatem, mater Cambriæ vulgò nuncupetur: ar-
borum inopia maxima, quamuis quotidie ingentes trunci, & radices, abietesq; miræ longi-
tudinis in campis passim sub terra inveniuntur. Incolæ Britannica vtuntur lingua, Anglica pe-
nitus imperiti: Angliæ tamen Regibus post 300 Annos cum reliqua Cambria parent. Nunc
verò ad secundam quam Polydorus nuper Monæ nomine donauit, deueniamus. Ea sita est in
medio Maris, à proximo Britannicæ promotorio distans 25 milliarib., magnitudine priori penè
æqualis, magis tamen sterilis & inculta, hominesq; imbelles (nisi qui ab Anglia ob Insulæ cu-
stodiam à Comite Derbiensi (cuius patrimonij est) mittuntur) gignit. Lingua Scotica siue
Iuernica quæ eadem est, vtuntur. Distantia vtriusq; ab Iuernia ferè eadem. His prælibatis, quid
Romani de ea scripsere discutiamus, inter quos Cæsar primus Monæ meminit, & post eum
Plinius & Dion Cassius, sed nihil præter nudum nomen, & eam in Mari inter Britanniam, &
Iuerniam sitam esse, in medium attulere, quod vterque nostrum etiam fatetur. Corn. Tacitus
vir doctissimus & rerum Britannicarum (à Iulio Agricola focero suo edoctus) scientissimus, de
eius situ & à continenti distantia, plura nobis communicauit. Hunc igitur audiemus lib. 14. ita
loquentem: Sed tum Paulinus Suetonius obtinebat Britanos, scientia militiæ & rumore popu-
li, qui neminem sine æmulo finit, Corbulonis concertator, receptæque Armeniæ decus æquare,
domitis perduellibus cupiens. Igitur Monam Insulam Incolis validam & receptaculum perfu-
garum aggredi parat, nauesq; fabricatur, plano alveo aduersus breue littus & incertum, sic
pedites, equites vado secuti, aut altiores inter vndas adnantes, equis transmisere. Stabat pro lit-
tore diuersa acies, densa armis virisque, intercursantibus sceminis, in modum Furiarum, veste
ferali, crinibus deiectis, faces præferabant, Druidæq; circum, preces diras sublatis ad cælum ma-

nibus fundentes, nouitate aspectus perculere militem, vt quasi hærentib. membris immobile corpus vulneribus præberent: dein cohortationib. Ducis & se ipsi stimulantés, ne muliebri & fanaticum agmen pauescerent, inferunt signa, sternuntq; obuios, & igni suo involuunt, Præsidium posthac impositum vicis, excisique luci, sæuis superstitionib. sacri. Nam cruore captiuo adolere aras, & hominum fibris consulere Deos, fas habebant. Audi obsecro optimè Lector, pedites vado, & altiores inter vndas equis adnantes transmisisse. Etiam idem Author Agricola in eandem Insulam expeditione in eius vita depingens ita scribit: Iulius Agricola Monam Insulam, cuius possessionem reuocatum Paulinum rebellionē totius Britannia supra memorauit, redigere in potestate animo intendit, sed vt dubiis consiliis naues deerant, ratio & constantia Ducis transevit: depositis omnibus sarcinis, lectissimos auxiliarios, quibus nota vada, & patrius nandi vsus, quò simul seque & arma & equos regunt, ita repente immisit, vt obstupefacti hostes, qui classē, qui naues, qui Mare expectabant, nihil arduum, aut inuictum crediderint, sic ad bellum venientibus. Ita petita pace, ac dedita Insula, clarus ac magnus haberi Agricola: quippe cui ingredienti Provinciam, quod tempus alij per ostentationē aut officiorū ambitum transigunt, labor & periculum placuisset. Audi iterum: milites sine classe, sine nauibus, nando in Monam euasisse; neq; hæc author audiuit ab aliquo obscurioris fama, sed ab ipso Agricola, focero suo viro vndecunq; clarissimo & expeditionis Duce. Sed audi quid huic respondet Polydorus. Scribit lib. Anglica historia. i. Hæc olim (scilicet Mona) mari disincta angusto, quoties decrecebat Oceanus, cuius magni fiunt omni tempore æstus, adeò prope terram erat, vt sine nauigijs adiri posset. & postea, vide (inquit) quid possit vetustas, Insula nunc ab omni terra abest amplius. 25. millibus, quæ quondam vix mille passus procul erat. In quod nominis & fama discrimen (etiam excellentis ingenia) non impellit inuidia, & contradicendi studium. Somniat Vrbinas maximam terrarum inundationem, cuius nec Latini scriptores, nec Angli, nec Hibernici, nec Scoti vnquam meminere; & quod magis mirum est, nec in vulgus rumor aliquis huius diluuij dimanauit. Queritur etiam de angustia alterius Insulae & inopia frugum & arborum; vbi similiter fides in illo desiderari possit, nam hæc Insula (Anglica eius: quæ verè Mona est, intelligo) habet in longitudine milliaria nostra circa. 25. in latitudine. 16. quorū vnumquodque ad minus. 1200. passus Geographicos continet: igitur in circuitu patet circa. 72. milliaria Italica, quia quibusdam locis angustior est. Quod de inopia arborum dicit, verum est: nam Tacitus affirmat lucos esse excisos, quorum (vt antea dixi) trunci innumerabiles passim terra obruti inveniuntur. Syluas etiā illic fuisse ante 400 annos ex nostris historiis patet. Nescio quid dicam de sterilitate, cum hic affirmare non veretur, quod omnes sciunt esse falsis. nam ob fertilitatem in proverbium inter nostrates abiit, *Mon mam Gymry*, id est, Mona mater Cambria. Et Incolæ (pro ratione nostræ Regionis) sunt ditissimi, etiam & validissimi, vt ex historiographis Anglicis liquet: nam sapius Angli classe inuesti Insulam inuasere, sed frustra: nam ab Incolis ad internecionē cæsi sunt. testis erit Hugo Salopiae & Arundelij Comes illic occisus. testis etiam Henricus filius naturalis Henrici primi, & cum eo multi Nobiles ibidem deleti. Quid plura? Polydori Mona à terra. 25. miliaribus distans, hæc nihilò maior, multò magis sterilis, & imbellium hominum Ivernorum parens, Mona cum Polydoro esse desiit. Sed quid reliqui de hac re sentiunt, discutiamus. Geographia Princeps Ptolomæus ad Orientalem Iverniae plagam quatuor ponit Insulas; Monarinam (alia exemplaria Monaidam legunt) Monam; Adron & Lymnon: hæc vltimæ nobis optimè cognoscuntur, antiqua retinentes nomina. Adros à nostratib. *Inys adar*, quod Insula avium significat, dicitur: Lymnos à nostratibus *Enlli*, ab Anglis *Bardsey*. i. Bardorum Insula vocitatur. Restant reliquæ duæ, quarū necesse est, vt vna sit nostra, altera Virgilij Mona. Monarinam ponit Ptolomæus multò magis ad Septentrionem, & Orientem Monam. Mona Polydori magis vergit ad Aquilonem & Ortum quàm nostra. Ergo Monarina, non Mona Ptolomæo est, & nostra Mona etiam apud ipsum Monæ nomen obtinebit. Hæc ex externis. ad nostros veniamus, quibus magis in nominibus quàm homini Italo nostræ linguæ imperito, credendum esse arbitror. Sed vt hæc melius intelligantur, pauca prius interserenda sunt. Britannos ante aduentum Anglorum totam hanc Insulam possedissee, omnibus notum est; à quibus dolo victi, à meliori eius parte in extremas eius Regiones depulsi sunt, & nomina à locis accepere, vt qui in Cambriam abiere Cambri: qui in Cornouiam Cornouij appellarentur. Angli tamen eos omnes more Germanico (qui Italos & Gallos Wallos vocant)

Wallos nuncupauere, additis etiam Regionum vocabulis, vt ex libris lingua Saxonica scriptis, (etiam nunc extantibus) apparet. Nam nostrates, Brytas Walas, Cornouenses Cornwalas in libris illis vocantur; nō vt rudiores somniant, à Cornugallia dicti. Nec hīc silentio præterire possum impudentiā Virgilij, qui se gloriatur hoc primò scriptis tradidisse. Cū hanc veram Walli ci nominis Etymologiam ex Syluestri Gyraldo furatus est; sed vt revertar vnde digressus sum. Iam Britanni in angustias terrarū pulsī linguā Britannicā seruari; ita vt Regiones, Civitates, Fluuij, Insulæ, & populi, apud nostrates nomina obtinent antiqua. Nam Anglorū nomē nescimus, *Saisson*. i. Saxonas (nam x literā non habemus) omnes Anglos in hunc diem appellantes. Angliam verò antiquo nomine *Lhoeger*. i. Loegriam, Walliam *Cambry*. i. Cambriam, Cornugalliam *Corniu*. i. Cornouiam, Scotiam *Alban*. Hiberniam verò *Iwerdhon*, quā etiam antiquiores Geographi non Hiberniam sed Iuerniam dixere, appellamus. Ita & omnium Angliæ Civitatum nominibus vtimur antiquis, quibus olim ante aduentum Saxonum vocitabantur. Sed ad Monā redeamus. Nostrates omnes & Incolæ ipsius Insulæ (eadem hac antiquissima lingua vsi, nullum aliud eius novere nomen præter *Mon*, ita ab omnibus vocitatur. Polydorus Angli-seam, id est, Anglorū Insulam appellat; fateor hanc Insulam ab Anglis domitam eorū nomine decoratam fuisse, & Anglos ita eam vocare. Sed obsecro, an cum Anglis emerit Insula, vel nullum habuit ante Anglorum aduentū nomen? heus expergiscere Polydore. eadem ratione nec Anglia erit Britannia, nec Francia Gallia. Sed quod magis est, in hac Insula Incolæ (quāvis Anglo subditi) nec quid sit Anglus, nec Angliscia, norunt; cum Anglum *Sais* singulari, plurali verò *Saisson*, patriam suam dulcissimā *Mon* appellant. Præterea, Vrbs elegans super illum sinum contra Occidentalem Insulæ partem extructa, haud procul à loco vbi olim Segontium, Romanis cognita Civitas sita erat, *Caer arvon* nuncupatur. i. Civitas super Monā: nam *Caer* apud nostrates Vrberem muris cinctam, *Ar* supra significat; sed quod in vltima sillaba m in v mutatur, vult Idiotismus linguæ, nam in omnibus dictionibus incipientibus ab m in contextu sermonis illa post certas consonantes in v vertitur, cuius loco nostrates f vtuntur, cū v semper vocalis sit; vt dies Mercurij *die Mercher*, nox Mercurij *Nos fercher* dicuntur; ita *Mariam Mair*, Fanum *Maria*, *Lhan Vair* vocamus. Nec solum Vrbs, sed totus ille continentis contra Insulam tractus, *Arvon*. i. contra vel super Monam appellatur. Esto tamen hanc non fuisse Monam, debuisset Polydorus pro sua autoritate aliud ei finxisse nomen, & non Anonymam reliquisse. Iam ad alteram accedamus, quam nostrates *Manaw*, Incolæ omnes, Angli & Scoti, etiam Britannicum nomen contrahentes *Man* dicunt; itaque nemo hominum (quod sciam) præter Vrbinatem & quendam impuriss. hominem Hectorem Boethium Monæ nomine hanc decorauit. Sed relictis hiis luce meridiana clarioribus argumentis, ad auctoritates deveniamus; quibus fulti, vtræque Insulæ sua genuina nomina tribuamus. Restat adhuc fragmentum antiqui scriptoris Gyldæ Britanni, viri vndequaque doctiss. in singulari illa & omni genere bonorū Authorum refertiss. Bibliotheca, Illustriss. Herois, & vnici inter nostrates Doctorum virorum Mæcenatis, Domini mei suspiciendi Henrici, Arundelij Comitiss; in quo hæc verba in descriptione Britaniæ habentur: Tres habet Britania Insulas, Vectam contra Armoricas, secunda sita est in vmbilico Maris inter Iuerniam & Britanniam. Nomē eius Eubonia vulgo *Manaw*. Audi optimè Lector Britannum Britannicè loquentem: nam ita nos vernacula lingua Monam Polydori hoc tempore vocamus. Beda etiam Anglus vir in omni literarū genere clarus, lib. suę Historię. 2. Cap. 9. hæc habet verba. Quo tempore etiam gens Nordan Humbrorū, hoc est, ea natio Anglorum, quæ ad Aquilonarē Humbri fluminis plagam habitabat, cum Rege suo Eduyno verbum fidei prædicante Paulino (cuius supra meminimus) suscepit, cui videlicet Regi in auspiciū suscipiendæ fidei & regni cælestis potestas, & terreni creuerat Imperij, ita vt (quod nemo Anglorū ante eum fecit) omnes Britannia fines, qua vel ipsorum vel Britonū Provincia habitabantur, sub ditione acceperit. Quin & Menanias Insulas, sicut & supra docuimus, Imperio subiugauit Anglorum; hic ego crediderim Menanias scribi oportere, cū facilis sit lapsus ab n in v. Henricus præterea Huntyngdonensis Ecclesiæ Archidiaconus, Historicus egregius, qui scripsit circa Annum nostræ Redemptionis 1140 Bedæ vestigiis inhærens, hunc lapsum declarare videtur. Eduyni Northumbrorum Regis potentiam & victoriam enarrans in hæc verba prorumpit; Edwyn Rex Northumbrorū, cunctis qui Britanniam incolunt Anglorum pariter & Britonum populis præfuit, præter Cantuarios, nec non Menaviam Insulam, quæ inter Hi-

berniam & Britanniam sita est, & vulgò *Man* dicitur, Anglorum subiecit Imperio. Notandum hic est, hunc Anglum, Anglicum etiam Insulæ (quam Virgilius *Monam* falsò vocat) tribuisse nomen; nam *Man* vulgò inquit dicitur, quo nomine ab Anglis in hunc diem nota est. Et præter hos, Ranulphus Cestrensis in suo Polychronico libro primo cap. 44. ita de Insulis Britanniae vicinis loquitur: Britannia (inquit) tres habet Insulas sibi adiacentes (præter Orchades) quæ tribus eius principalioribus partibus quasi respondere videntur. Nam *Veeta* adiacet *Loegria*, quæ nunc Anglia dicitur; *Mona*, quæ ab Anglis *Anglsea* vocatur, ad *Cambriam* (quæ & *Wallia* est) pertinet; Insula verò *Eubonia*, quæ duo alia habet nomina, *Menavia* scilicet & *Mania*, *Scotiae* contermina est. Hæ tres, *Veeta*, *Mania* & *Mona* eiusdem ferè sunt quantitatis. Hæc ille. Quod *Gyldas* & alij hanc Insulam *Euboniam* Latine vocant, hinc videtur originem traxisse, quòd ab eadem natione (nempe *Ivernica*, à qua & *Eubonia* (quas *Hebrides* aliqui dicunt) incoletur. *Beda* & *Huntyngtonensis* Britannico nomini *Manau* cum *Menaviam* appellitant, alludere videntur: sed nulli horum *Mona* dicitur. Ex hiis argumentis & testimoniis liquet, *Monam*, eam esse Insulam, quam incolæ (vt superius dixi) *Monam* etiam vocant, nullo alio nomine cognito, & quæ Anglis *Anglsea* dicitur: altera verò, quæ *Polydoro* & in eius luto hærentibus *Mona* dicitur, à *Gylda* *Eubonia*, ab *Huntyngtonensi* *Menavia*, ab aliis *Mania* vocatur. Hic finem (vno, quod instar multorum erit, prius in medium adducto testimonio) faciam; nempe *Sylvestris* *Gyraldi* *Cambrobritannii* viri non minus natalibus illustris, quam eruditione clari, vtpote ex *Nobili* *Gyrdorum* familia ortus, quibus debent *Reges* *Angliae* *devictam* *Iverniam*, & ipse *Regi* *Henrico* secundo charissimus, ac filio eius *Iohanni* à *Secretis* fuit; cuius nomen in *Decretis* *Pontificum* *Romanorum* (quòd cum *Episcopus* esset *Menevensis*, cum *Archiepiscopo* *Cantuariensi* de prerogativa eius *Ecclesiae* certaret) est admodum celebre: ille inquam in libro cui titulum fecit *Itinerarium* *Baldwini* *Archiepiscopi* *Cantuariensis*, *Crucem* in infideles per *Cambriam* prædicantis, cuius etiam individuus *Comes* fuit, hæc de *Mona* *Insula* memoriae prodidit; *Crastino* transivimus per *Castrum* de *Caerarvon*, & per valles & montes difficiles ad *Bangor* pervenimus, ab *Episcopo* decenter exhibiti, cuius nomen *Guianus*, qui ad *Crucis* susceptionem ferè compulsus, cum magna lamentatione & vociferatione hominum vtriusque sexus; Inde in *Monam* *Insulam* duobus millibus passuum inde distantium transivimus, breui *Maris* brachio transnavigato; vbi iunior *Oeni* filius *Rothericus* cum *Insulae* totius & terrarum adiacentium populo devotus nobis occurrit; ibi factò quasi *Theatro* in petrosis rupibus propè littus, prædicante *Archiepiscopo* & loci *Archidiacono* *Alexandro*, multi ad *Crucem* sunt allekti: sed *Iuvenes* electi de familia *Rotherici*, qui contra nos sedebant, nullo modo allici poterant ad *Crucem* sustinendam; quorum aliqui paulò post dum prædones sequerentur, occisi, alij vulnerati, vltroque in carne sibi invicem *Cruces* affixerunt. *Rothericus* *Resi* *Principis* filiam sibi tertio gradu cognatam, vxorem habuit, quam nullis monitis à se pellere voluit, sperans inde auxilium contra fratris filios, quos exhæreditauerat; at paulò post illi omnia recuperare: habet hæc *Insula*. 343. *Villas*, & tamen pro tribus cantredis habetur: habet *Britannia* tres *Insulas* sibi adiacentes eiusdem ferè quantitatis, ab *Austro* *Veeta*, à *Zephyro* *Mona*, à *Circio* *Mania*: sed duæ priores propinquius continenti adiacent, modicis distinctæ maris interstitiis; tertia verò, quæ *Mania* dicitur, medio inter *Hibernicam* *Ultoniam* & *Scoticas* *Galovidas* libramine iacet. *Mona* verò ab incolis *Mon mam* *Cymbry* ob tritici fertilitatem dicitur. Et postea. *Hugo* *Comes* *Slopesburiensis* & *Arundelij*, cum *Hugone* *Comite* *Cestrensi*, cum hanc *Insulam* vi ingrederetur, canes in *Ecclesia* *Sancti* *Fefridanci* nocte occlusit, quos omnes manè rabidos invenit, & ipse postea à piratis de *Orcadibus* venientibus, quorum *Princeps* *Magnus* sagitta in oculo (quæ pars corporis sola ferro nuda erat) ictus, à naui per ipsum *Magnum*, in mari mortuus cecidit: quod videns *Magnus* dixit *Danica* lingua, *Leit loupe*, quod significat, sine eum saltare. Item cum *Henricus* secundus exercitum in *Venedotiam* ducens apud *Caleshull* bellicam aleam in arcto sylvestri expertus est, classem in *Monam* misit, quæ *Ecclesiam* prædictam cum aliis locis spoliare; vnde ab accolis, multi à paucis, armati ab inermibus, victi, vulnerati, & capti, & interempti ferè omnes fuere. Fuerant duo *Nobiles* viri, & eius qui scripsit hæc *Avunculi*, cum aliis huc à *Rege* missi, *Henricus* scilicet *Regis* *Henrici* primi filius, & secundi *Avunculus*, ex *Nobili* *Nesta* *Resi* filii *Theodori* filia, in *Australi* *Cambria* *Demetiae* finibus oriundus, & *Stephani* filius *Henrici* frater non germanus,